

Preek zondagavond 17 januari 2010

Gem

De omvang van de natuurramp met verder bijkomende verschrikkingen begint nu pas duidelijk te worden. Er is beeldmateriaal van gemaakt en dat wordt ons uur op uur getoond in steeds groter wordende hoeveelheden. We worden als gevoelige kijkers tevoren gewaarschuwd voor de extreem harde beelden in de foto-reportages. Maar de redactieleden van de nieuwsdiensten vinden het een plicht die beelden wel te laten zien. En ze hopen, dat wij een plaatsje in ons hart en in onze portemonnee vinden voor de zwaar getroffen inwoners van Haiti. (giro 555 tbv hulp slachtoffers verwoestende aardbeving)

De foto's, die ons het meest bijblijven en niet loslaten, zijn altijd die van afzonderlijke gezichten: de bedroefdheid van een moeder, de machteloosheid van een vader, de hevige verbijstering en eenzaamheid van een kind. Gisteren hoorden we van het onzekere lot van het echtpaar Richard en Rowena met hun adoptiekind. Zij waren op Haïti om eindelijk hun adoptiekind op te halen. Wrang genoeg is Rowena in de tijd van de adoptie-aanvraag wel bevallen van een kind. En dat kind was te klein om de reis mee te maken. „Nog een paar dagen“, schreef Richard dinsdag in zijn laatste mail vanaf Haïti, „en de familie is compleet“. Intussen is bekend, dat de drie zijn omgekomen in het natuurgeweld en dat de familie nooit compleet zal worden. Daarom beleven mensen in de woonplaats van Richard en Rowena wat er gebeurd is op een andere manier. De onvoorstelbare omvang van de natuurramp is tot een kleinere schaal teruggebracht. Het grote aantal doden veroorzaakt bij ons ontzetting – maar wat het meest pijnlijk onze gevoelens raakt is het gezicht van mensen, getekend door verlies en angst.

Wie kan dan iets zinnigs te zeggen? Er was een jongen van zestien, die erover dacht om theologie te studeren en dominee te worden. Op een dag zag hij op de televisie een discussie over God en het lijden naar aanleiding van een verschrikkelijk ongeluk. Met ongeloof en verbazing hoorde hij naar de nietszeggende zinnen van de sprekers over de aard van Gods macht en bestuur, of over de troost, die geloof in het eeuwige leven biedt, enzovoorts. De paar woorden, die iets zinnigs hadden en diep in hem doordrongen, kwamen van een dominee, die zei: “Ik durf iets hierover te zeggen, alleen omdat ik een kind verloren heb. Ik kan niets zinnigs zeggen over deze ontzettende gebeurtenis. Maar wel weet ik dit: wat de bijbel zegt over Gods belofte van nabijheid, heeft nooit zijn betekenis voor mij verloren. En nu moeten we in Gods naam aan het werk voor de toekomst“. Deze dominee sprak vanuit de persoonlijke ervaring, dat hij een kind verloren had. Maar enkel en alleen hierom kon hij iets zeggen over een veel grotere tragedie - enkel en alleen hierom, en niet omdat hij een betere verklaringstheorie had. Betekenis geven aan een grote ramp zal altijd een hachelijk zaak blijven. Waarom? Omdat zij die van heel nabij de gevolgen van een ontzettende gebeurtenis ervaren, het minst geneigd zijn, om een intellectuele verklaring van het gebeurde aan te nemen. En waarom zouden ze ook?

Elk noodlottig sterfgeval is op zichzelf een gebeurtenis, die – als het goed is – het geloof omvergooit, voor zover dat bestaat uit goedkope troost en snelle antwoorden. Oog in oog met de verlamme omvang van een ramp als deze, voelen we ons nog meer geschokt- en nog meer

hulpeloos. We zien niet, hoe we met dit ontzettende probleem moeten omgaan; we zien niet, hoe we dit moeten veranderen. We weten wel, dat we ondanks ons hevige gevoel van afschuw onze ogen er niet voor kunnen sluiten; we kunnen niet ervoor zorgen dat het uit zichzelf weggaat of dat we onszelf vanzelf weer prettig gaan voelen.

Daarom is de vraag: "Hoe kun je geloven in een God, die lijden en catastrofes in deze omvang toelaat?" nogal eens te horen. Het zou vreemd zijn, als niemand die vraag stelde – sterker nog: het zou verkeerd zijn, als die vraag uitbleef. De antwoorden van vroeger alleen al brengen ons zover, dat we vragen gaan stellen. God, zo is ons geleerd, handelt niet met ons 'als met stokken en blokken'. Hij is niet als een poppenspeler, die de daden van de mensen of de gebeurtenissen in de wereld op afstand bestuurt. Als wij bestaan in een omgeving, waarin we een leven kunnen leiden met resultaat opleverend werk en logisch samenhangende kennis – het mensenleven, zoals we dat kennen – , dan moet de wereld wel een regelmatige orde en een patroon van terugkerende werkingen uit zichzelf hebben. Gevolgen komen voort uit oorzaken op een manier, die we als mensen in kaart kunnen brengen en waardoor we kunnen proberen die gevolgen goed te hanteren. (De seismografie kan ons inzicht geven in kracht, duur en richting van aardbevingen.) Dus is het wat vreemd, wanneer we verwachten, dat God steeds zal ingrijpen, als het gevaarlijk gaat worden. Hoe gevaarlijk moet het dan wel worden? Hoeveel doden zouden nog aanvaardbaar zijn? Dus, waarom bidden gelovige mensen tot God om hulp of genezing? Ze vragen of God komt ingrijpen in een situatie en die wil veranderen, jawel. Maar als ze eerlijk zijn, zien ze het gebed niet als een smeekbede om onverklaarbare oplossingen, die de wereld helemaal veilig maken voor henzelf en anderen.

Heel deze redenering van mensen, die iets tegen bidden en geloven hebben, is wat mij betreft wel waar – maar meer ook niet. Het helpt ons niet veel verder, nu we na een week oog in oog staan met het ondraaglijke verdriet van mensen en de verwoesting van een land. Als er een godsdienstig genie naar voren kwam met een verklaring, waarom precies al deze doden zin hadden, voelden we ons dan gelukkiger of meer gerustgesteld? Hadden we dan meer vertrouwen in God? Voelen we niet eerder een huivering door ons heen gaan bij de gedachte aan een god, die weldoordacht een programma maakt, waarvan een vastgesteld aantal slachtoffers het gevolg is?

Buitengewoon is het feit, dat het geloof deze proef telkens en telkens weer heeft doorstaan – niet omdat het troost biedt of een aannemelijke verklaring geeft, maar omdat gelovige mensen niet kunnen ontkennen wat aan hen is getoond of geschonken. Namelijk, de macht van Gods liefde. In 1953, kort na de watersnoodramp, kwamen de mensen van Ammerstol samen in de zondagse kerkdienst. De dominee, ds Hugenholtz begon zijn preek indrukwekkend: *Wij willen de honderden doden gedenken, wij willen hen gedenken, die van huis en haard verdreven zijn, wij willen gedenken, die misschien nog in doodsnood verkeren... en wij willen ons afvragen wat dit alles tot ons, tot ons volk en tot de mensheid te zeggen heeft. Wij willen voor God onze dankbaarheid uitspreken, dat wij gespaard bleven, dat wij nog in leven zijn.* In de preek bepaalde hij zijn toehoorders bij twee dingen. Wat is de kracht, die ons staande houdt, gelet op de wereld van de vergankelijke dingen waarin wij leven? En: Wat is onze opdracht in ons leven met God en onze medemens? En het antwoord van ds Hugenholtz was: *Wij worden staande gehouden door de*

macht van de liefde, die God in het mensenhart gelegd heeft. Nu zullen we dit niet alleen geloven, maar ook tonen in ons levensgedrag. We zullen in het gezicht van de ontzettende ramp elkaar nu bijstaan en we kunnen met de hedendaagse technische middelen (radio, vliegtuig enz), welke God ons geschonken heeft, niet ter vernietiging maar tot opbouw, deze watersnood in zijn ergste gevolgen lenigen. Zou het kunnen, dat deze ramp en dit spontane hulpbetoon, waar heel de wereld in betrokken is, onze waanzinnige wereld tot bezinning zou kunnen brengen en de verantwoordelijke leiders der volken wegen doen zoeken die tot vrede en opbouw kunnen leiden?

Gelovige mensen hebben geleerd om de wereld en het leven in de wereld te zien als een ongedwongen en genadig gegeven geschenk. Ze hebben geleerd om open te staan voor de oproep of de uitnodiging van buiten hun eigen mogelijkheden – de oproep om Gods ontferming over henzelf te aanvaarden en concreet te maken voor andere mensen. Gelovige mensen hebben geleerd, dat er een bepaalde werkelijkheid is, waarmee ze alleen in verwondering en stille aandacht contact kunnen hebben. Deze overtuiging wordt heftig aangevochten door al het andere wat mensen in het leven ervaren, en wat schijnbaar wijst op een totaal willekeurige en waanzinnige wereld. Maar mensen voelen zich toch aan deze geloofsovertuiging gebonden, niet uit behoefte aan troost of uit gemakzucht, maar omdat ze zichzelf een bepaalde vorm van het leven hebben opgelegd en bepaalde gewoontes van het hart hebben aangeleerd.

Heel belangrijk in dit verband is: gelovige mensen hebben geleerd om te kijken naar de gezichten van andere mensen met verwondering en stille aandacht, die God zelf in hen losmaakt. Gelovige mensen zien de onmetelijke waarde, de kostbaarheid van ieder leven. En hiermee stuit je op een tegenstrijdigheid. Juist wat het dichtste ligt bij het hart van een gelovige leefwijze in de wereld, n.l. de hartstocht voor de waarde van ieders en elk leven, de hartstocht, die gelovige mensen soms zo koppig en onaangenaam maakt wanneer de samenleving discussieert over abortus en euthanasie – juist dat maakt ook deze menselijke ramp zo beangstigend, zo'n enorm lastige opgave voor onze gevoelens. Een ongelovige moralist kan vandaag nog zeggen: *“De natuur zelf vermorst veel levens. Waarom zouden wij dan wel vasthouden aan absolute opvattingen over de waarde van ieder menselijk organisme?”* Zo'n keuze-mogelijkheid staat niet open voor gelovige mensen. Daarom is voor de gelovigen de uniekheid van ieder, die lijdt in een catastrofe zoals die van vandaag, zo bijzonder ontzettend. Er bestaan geen 'overgebleven' mensenlevens.

Daarom dus reageren (als het goed is) we als gelovige mensen altijd met een hartstochtelijke betrokkenheid bij de mensenlevens, die 'overgeschoten zijn'. Zo zijn we niet bezig met de vraag, hoe we de situatie moeten begrijpen, maar hoe we de situatie kunnen veranderen op een (misschien heel bescheiden) manier, die binnen ons bereik ligt. Opvallend genoeg maken de mensen, die het diepst betrokken zijn – zij die te lijden hebben en zij die hulp bieden, zoals reddingswerkers, noodartsen, mariniers – zich vaak allerminst druk over het uitblijven van een theoretische verklaring. Waarschijnlijk halen ze de schouders op voor de grote filosofische en godsdienstige vraagstukken, die wij willen doordenken. Ze zijn zich wel van twee dingen heel sterk bewust: eerst van een soort kracht en gedrevenheid om vol te houden onder zware omstandigheden, en in de tweede plaats beseffen ze, dat het nu geboden is om daadwerkelijk te dienen en lief te hebben. Te midden van dit alles komt God voor hen naar voren als de

betrouwbare Aanwezige. Alle argumenten 'voor en tegen' Gods toelating van lijden en catastrofes in deze omvang, moeten we zien in de context van deze koppige vasthoudendheid.

Laat iemand ons vertellen, wat deze verschrikkelijke gebeurtenissen te zeggen hebben?! Dat kunnen alleen de mensen, die van heel nabij de gevolgen ervan ervaren. De rest van ons moet naar hen luisteren en dan aan het werk gaan en – zo goed als we maar kunnen – bidden.

Ds. C. Koole